

prikazi–recenzije

Reviews – Critiques

Tonči Matulić, *Pobačaj: drama savjesti*. Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove, 2019, 296 str.

Knjiga *Pobačaj: drama savjesti* autora Tončija Matulića, pročelnika katedre moralne teologije Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu objavljena je u izdanju Centra za bioetiku Filozofsko–teološkoga instituta Družbe Isusove 2019. godine. To je 2. dopunjeno i prošireno izdanje. Prvo izdanje bilo je 1997. godine kod istoga nakladnika. Knjiga ima 8 poglavlja, 296 stranica, sadržaj te kazalo imena i pojmova. Opremljena je znanstvenim aparatom koji nam omogućuje vidjeti izvore i vrela kojima se autor služio u pisanju o toj teškoj, zahtjevnoj i složenoj temi. Obim knjige je 17 x 24 cm.

Danas govor o pobačaju spada u politički nekorektan govor, jer se njime “izravno vrijeđa” one koji ga svim silama zagovaraju. Vidimo koliko se i samo društvo u sebi dijeli oko te teme i da izbijaju najotrovnije misli, kojih bi se stidilo imalo razuman i razborit čovjek na njih i pomisliti, a kamo li ih javno izgovoriti ili se za njih zauzimati. No, sam autor upozorava nas “da smo svi zajedno gurnuti u nepodnošljivo stanje duboke intelektualne i moralne podijeljenosti” (str. 11).

U obradi, pisanju, istraživanju složene teme govora o pobačaju autor obrađuje različite aspekte i međusobne dodirne točke pobačaja, koji nije samo izručen ljudskoj subjektivnosti, nego

ima širu društvenu i socijalnu dimenziju, medicinsku i teološku, psihološku i duhovnu. Prema tome, stvari su posve jasne za vjernika i teologa kad govori o vrijednosti ljudskoga života jer se pobačaj u moralnom smislu definira kao okrutno nasilje nad životom. On je nažalost zločin u svojem najradikalnijem smislu, i kao takav je neprihvatljiv i njegovo opravdanje nema ni u čemu uporište. Stoga je drama koja duboko odzvanja u samoj nutriini čovjeka, savjesti, ono što ukazuje na moralnu težinu toga čina. Upravo savjest kao najskrovitija jezgra i svetište čovjeka, po kojoj čovjek ima moć spoznaje i slobodnoga odabira, poziva čovjeka da čini dobro, a zlo da odbaci. Ona kao temelj identiteta i dostojanstva ljudske osobe upućuje apel za zaštitu vrijednosti i dostojanstva čovjekova života od začeca do naravne smrti. To je u temelju i vrijednosti svakoga društvenoga uređenja koje želi promicati život kao najveću vrijednost.

Danas u društvu pobačaj se želi predstaviti kao domet ljudskih prava i demokracije. Matulić racionalno, sustavno i analitički tu veliku obmanu dovodi u pitanje i pokazuje svu zamašnjost pogubne ideologije, koja je ustala na ljudski život ne birajući sredstva. Demokratski procesi i pravna regulacija društvenoga uređenja u sebi nužno zahvaćaju i moralno–etičke razine te ih u tom smislu treba i gledati. Ne može se moralnim zločinom kao što je pobačaj opravdavati pluralnost društva koje bi toleriralo i takve prakse jer se ljudi posve slobodno izjašnjavaju o svojim temeljnim stavovima i vrijednostima. No, ljudski život nadilazi demokratske procedure i nemoralne prakse. Matulić nas podsjeća da svako ljudsko biće treba uživati puninu svojih prava od začeca. I stoga se treba svim snagama razuma i znanstvenih činjenica suprotstaviti ideologiji demokracije koja bi u sebi potirala vrijednost ljudskoga života u ime plura-

lizma i političkih opcija. Abortistički mentalitet koji sve više zahvaća svijest i mentalitet, duhovnost suvremenoga čovjeka u konačnici znači njegov poraz i srozavanje demokratskih standarda i pravne regulacije toga pitanja. Ne može se i ne smije pod krinkom demokratskih standarda i praksi u svijetu oblikovati kultura smrti i zavjera protiv života, upozorava autor knjige.

Za razumijevanje složenoga moralnoga pitanja o drami pobačaja nameće se pitanje o pojmu ljudske osobe u najranijim stadijima početka ljudskoga života. Matulić pokazuje da suvremena biomedicinska znanost itekako jasno progovara najprije činjenično da već kod oplodnje od prvih trenutaka započinje proces koji u sebi ima koordinaciju svih događaja i aktivnosti molekularnih i staničnih komponenti u ljudskom embriju. Znanost nesumnjivo pokazuje da svaki čovjek posjeduje svoj vlastiti neponovljivi genetski kod. Životni ciklus koji započinje oplodnjom nastavlja svoj usmjereni razvoj sve do dozrijevanja u odraslu jedinku.

Iznoseći jednostavne biološke činjenice i njihovu ispravnu interpretaciju, Matulić pokazuje da je razumijevanje ljudske osobe duboko povezano s razumijevanjem temeljnih bioloških datosti razvoja čovjeka. Osoba je ponajprije metafizički pojam koji svoje uporište ima u filozofsko-teološkom promišljanju. Nije moguće zaobići u razumijevanju drame pobačaja temeljne spoznaje metafizike koje otkrivaju istinsku narav čovjeka. Stoga Matulić jasno i bitko pokazuje da je ljudska osoba, ako se slijedi jasna i nedvosmislena logička metodologija, ona koja počinje u samom činu spajanja dviju jajnih stanica, a ne stvar našega samovoljnoga i proizvoljnoga prihvaćanja i tumačenja.

Dragocjene su znanstvene datosti humane embriologije, ali one nisu dovoljne za određenje metafizičke naravi

ljudskoga bića. Stoga, nesumnjivo je da biomedicinska znanost konstatira činjenicu da nova jedinka započinje svoje postojanje u oplodnji. Autor upozorava i bez zadržke navodi da opasnosti vrebaju u proizvoljnim tumačenjima sigurnih bioloških datosti, koje često zaobilaze filozofske i teološke spoznaje i kriterije, zagovarajući naivni konsenzus u pluralističkom društvu, u kojem se sukobljavaju dijametralno suprotna stajališta. Ne može se zagovarati istina, dostojanstvo, pravo na život i istovremeno u širokom luku zaobilaziti te stvarnosti.

Svako ljudsko biće ima pravo na život ističe Matulić i hrabro ustaje protiv kulture smrti, koja niječe pravo najnezaštićenijima i najranjivijima, i to pravo treba zakonski zaštititi i regulirati. Pravo na život uključuje dostojanstvo i priznavanje istoga jer je čovjek subjekt prava — ontološko biće i u sebi ima temeljno pravo na život. Pravo na život treba biti zaštićeno u smislu zakonskoga priznanja prava ljudskoga embrija na život koje bi predvidjele zakonske i zaštitne mjere njegova prenatalnoga života u svrhu zaštite od svih manipulacija i zlih čina ubojstva.

Teološka refleksija osvjetljava da je život najveća i temeljna čovjekova vrijednost. Ta vrijednost i nepovredivost proizlazi iz svetosti, tj. iz stvorenosti i Božje darovanosti. Samo je čovjek odraz Božje slike i prilike (usp. Post 1,27). Bog je njegov gospodar i izvor i samo iz te perspektive moguće je razumjeti zašto je ljudski život svet i da ustati na taj život u konačnici znači ustati na samoga Boga.

Papa Franjo podsjetio nas je u *Laudato si'* da trebamo iznova razviti novu sintezu čovjeka, koja je sposobna prevladati lažne dijalektike posljednjih stoljeća. U tom smisli traži od Crkve i svih vjernika da budu i ostanu vjerni vlastitomu identitetu i bogatomu pologu vjere. Nadalje, upozorio je da pogrešni antro-

pocentrizam vodi pogrešnomu načinu života i da je potrebno suprotstaviti se kulturi relativizma (usp. LS 121–123). Matulić proročkom zauzetošću i ponovnim objavljivanjem knjige *Pobačaj: drama savjesti* upravo je na tom tragu sinteze teološke antropologije. Lažna antropologija, koja stoji u pozadini ideje o pobačaju, upozorava na biološko–antropološki redukcionizam kad je riječ o drami pobačaja, ističe Matulić te nas poziva na suprotstavljanje lažnim slikama društva koje još uvijek svjesno mnoge žene drži u moralnom neznanju, krijući temeljne šokantne istine o pobačaju kao i psihološko–duhovnoj traumi koja ostavlja duboke i nikad zacijeljene rane na savjesti žena.

Matulić ukazuje na abortističku svijest, mentalitet, kulturu, koja u sebi potire svaki osjećaj za dostojanstvo i vrijednost ljudskoga života i ta nelagoda, koja se prešućuje kao opaka bolest, u knjizi jasno dolazi na svjetlo dana. Nije riječ ni o kakvom prozivanju bilo koga, nego jednostavno o moralnoj odgovornosti da se na sustavan, jasan i nedvosmislen, nadasve stručan način progovori o toj složenoj temi. To je prilog raspravi o temeljnom pitanju tko je čovjek, odakle dolazi i kamo ide.

Zasigurno suvremenomu čovjeku para uši govor o pobačaju kao moralnom zlu i grijehu. Živeći u zaboravu i prešućivanju grijeha, odrekao se spoznaje istine i dobra. Ali nema sumnje da je grijeh čovjekovo djelo koje umanjuje samoga čovjeka i koji mu sprječava postići puninu (usp. GS 13).

Nesumnjivo je da čitanje ove knjige zahtijeva intelektualnu hrabrost i poniznost pred tajnom početka ljudskoga života. Hrabrost da pogledamo istini u oči, jer se suočavamo s moralnim zlom koje zatire ljudsku osobu u njezinu dostojanstvu, jer samo nas istina može osloboditi. Intelektualna hrabrost potrebna je da tomu složenomu fenomenu ne pri-

lazimo površno, ideološki, redukcijski, nego informirano, znalčki, upoznavajući složene aspekte nastanka jedinstvenoga i neponovljivoga ljudskoga života. Poniznost nam je potrebna jer stojimo pred neizrecivom tajnom ljudskoga života, čiji je izvor i vrelo sam Bog, koji je zbog čovjeka i sam postao čovjekom u utjelovljenju Isusa iz Nazareta. Kako je istaknuo Tonči Matulić, od časa začeca stojimo pred veličinom i malenošću ljudskoga života koji je krenuo u jedinstvenu i neponovljivu avanturu tijekom koje će pokazati svu raskoš svoje individualnosti, jedinstvenosti i neponovljivosti. I nitko ne može niti smije zapriječiti put tomu razvoju ljudske osobe.

Ova knjiga pokazuje svu složenost i dramatičnost ljudskoga života. Ona otvara put, ohrabruje, unosi jasnoću i pokazuje zašto se trebamo zalagati za zakonsku zaštitu vrijednosti ljudskoga života od početka. Ona će sigurno mnogima koji imaju nejasnoće biti siguran vodič u pitanjima o počecima ljudskoga života jer je pisana argumentirano, jasno, znalčki sa suptilnim poznavanjem temeljnih embrioloških spoznaja koje su povezane s bioetičkim, filozofskim i teološkim pitanjima.

Rasprava o pobačaju želi nas upozoriti na dramu savjesti od koje se čovjek teško može oporaviti uzima li sebi pravo da zločinom pobačaja nasrće na nedužan i nevin, bespomoćan ljudski život koji je tek počeo.

Knjiga Tončija Matulića dolazi nam u pravi trenutak (*kairos*) i ponovno nas vraća istini i dobru o čovjeku. Njegovu početku, svrsi i smislu. Hvala mu na tome.

Ante Bekavac